

УДК 342.76

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2024.42.01>**Вербіцький А. С., Косілова О. І.**

ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджується надзвичайно актуальна та важлива проблема захисту вразливих груп населення під час воєнного стану в Україні. Воєнна агресія російської федерації, що розпочалася 24 лютого 2022 року, призвела до масштабної гуманітарної кризи, яка вразила мільйони українців. Особливу увагу автор приділяє вразливим групам населення, які найбільше постраждали внаслідок війни, включаючи дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців. Стаття аналізує вплив збройного конфлікту на їх психічний і фізичний стан, акцентуючи увагу на таких проблемах, як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), втрата житла та роботи, вимушене переміщення, а також збільшення випадків сексуального насильства.

У статті також розглядаються соціальні, психологічні та юридичні аспекти захисту цих груп, відзначається підвищений ризик дискримінації, насильства та експлуатації, з якими вони стикаються. Автор вказує на зростання кількості справ, пов'язаних із порушенням прав людини, зокрема сексуального насильства, що стало одним із наслідків російської агресії. Дослідження акцентує увагу на тому, що права цих груп повинні захищатися на національному та міжнародному рівнях, відповідно до норм міжнародного права та національного законодавства.

Стаття підкреслює важливу роль міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ, Amnesty International та Червоний Хрест, які займаються моніторингом порушень прав людини та наданням гуманітарної допомоги вразливим групам. Автор звертає увагу на ключову роль міжнародних судових інстанцій, включаючи Міжнародний кримінальний суд (МКС) та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), у розслідуванні воєнних злочинів та притягненні винних до відповідальності.

Таким чином, стаття є комплексним аналізом поточної гуманітарної кризи в Україні з акцентом на захист вразливих верств населення, що в умовах воєнного конфлікту стикаються з безпрецедентними загрозами для їхнього життя, здоров'я та безпеки.

Ключові слова: вразливі групи населення, права людини, воєнна агресія в Україні, гуманітарна допомога, насильство, психологічний вплив.

Постановка проблеми та актуальність. Воєнна агресія, що розпочалася росією проти України 24 лютого 2022 року, призвела до безпрецедентної гуманітарної кризи. Мільйони людей змушені були покинути свої домівки, рятуючись від обстрілів та бойових дій. Жертвами війни стали тисячі мирних жителів, серед яких непропорційно багато страждають ті, хто не здатен захистити себе – вразливі групи.

Захист вразливих груп під час воєнного стану в Україні – це невідкладна потреба та інвестиція в майбутнє. Їхнє виживання та благополуччя потребують негайної уваги та комплексних рішень. З гуманітарної точки зору, ці групи потребують негайної допомоги для задоволення базових потреб, таких як їжа, вода, житло та медична допомога. Водночас, вони стикаються з підвищеними ризиками експлуатації, насильства та дискримінації. Захист прав людини цих груп є не лише моральним обов'язком, але й юридичним зобов'язанням держави. Незалежно від їхньої групи чи статусу, всі люди мають право на життя, свободу та особисту безпеку і підтримка вразливих груп під час воєнного стану сприяє збереженню соціальної згуртованості та запобігає поширенню дискримінації. Це, в свою чергу, закладає фундамент для більш справедливого та інклюзивного суспільства в Україні після збройної агресії. У зв'язку з вищезазначеним, вважаємо, що обрана тема дослідження є надзвичайно важливою та актуальною та потребує глибокого висвітлення.

Виклад основного матеріалу. Вразливі групи населення, відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, це особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників; (або соціальні групи, що мають більшу, ніж інші ймовірність зазнати

негативних впливів соціальних, політичних, екологічних факторів або ризиків дістати хвороби чи ушкодження) [5].

Серед факторів вразливості дослідники виділяють наступні: перебування у складних природних умовах; захворювання (стан здоров'я); функціональні обмеження та особливі потреби; вік (похилий, дитячий); освіта та професія, які не відповідають соціальним умовам; соціальна виключність; відсутність соціальної підтримки; порушення прав та соціально-правова незахищеність; підвищена споживацька завантаженість; вплив катастрофічних подій [3, с. 2].

Внаслідок збройної агресії російської федерації значна частина громадян нашої держави зазнали руйнівного впливу на психіку, частина населення стала підпадати під категорію «вразлива група» через повну чи часткову втрату житла, вимушену зміну місця проживання (ВПО), необхідність пошуку нової роботи, адаптації до нових умов проживання в середині країни та за кордоном. Слід зазначити, що постійний стрес, небезпека та втрати можуть призвести до розвитку різних психічних розладів, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), гостре стресове порушення, тривога та депресія. Це може мати серйозні наслідки для особистого та соціального життя людини.

Серед факторів, які призводять до ризику розвитку психологічних проблем, можемо виділити, зокрема: переживання жорстокого поводження або насильства, це може включати фізичне насильство, сексуальне або емоційне насильство, що порушує ч. 1 ст. 28 Конституції України; втрата життя близьких, сім'ї або друзів, яке є невід'ємним правом за ст. 27 Конституції України; переміщення, яке включає вимушене переселення з дому або евакуацію з небезпечної зони; тривале перебування в стресових умовах такі як, життя в умовах небезпеки, невідповідності або нестачі ресурсів.

В Україні від початку повномасштабної війни зареєстровано 274 справи за статтею «сексуальне насильство». Офіс генерального прокурора станом на сьогодні розслідує 274 кримінальних проваджень за фактом сексуального насильства під час війни. Цифра росте і, як не дивно говорити про це в межах цієї теми, але це позитивний маркер. Він свідчить про те, що постраждали з часом усе більше наважуються говорити і свідчити [1].

За даними ООН, жертвами повномасштабної російської агресії стали понад 30 тисяч мирних громадян України: 10 тисяч 378 людей загинули та 19 тисяч 632 було поранено. Ці дані відображають лише верифіковану організацією кількість жертв серед цивільних: насправді їх набагато більше, але точну цифру до завершення війни встановити неможливо [14].

За два роки, що минули з моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну, понад 14 мільйонів людей (майже третина населення країни) залишили свої домівки. Про це повідомляє Міжнародна організація з міграції ООН (МОМ). Зазначається, що близько 3,7 млн людей є переміщеними всередині України, а майже 6,5 млн – біженці за кордоном. Понад 4,5 млн повернулися додому з-за кордону або з місць переміщення всередині країни [4].

За звітом ООН, за два роки повномасштабного вторгнення Росії в Україну, 14,6 мільйона людей потребують гуманітарної допомоги, це приблизно 40% населення України станом на 2024 рік. Близько 6,3 мільйона людей покинули країну та залишаються біженцями у Європі.

Серед вразливих верств населення України найбільше в умовах повномасштабного вторгнення страждають діти. «У прифронтових містах і селах люди вичерпали свої мізерні ресурси і покладаються на допомогу, щоб вижити. У Донецькій і Харківській областях сім'ї ховаються в зруйнованих будинках без водопроводу, газу чи світла. Постійні обстріли змушують людей проводити дні в підвалах. Діти не можуть гратися надворі, не кажучи вже про школу», – ідеться у повідомленні ООН [11].

Як повідомила міністр соціальної політики України Оксана Жолнович, з початку повномасштабної війни статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, набули більше 13 тисяч дітей. «З початку повномасштабного вторгнення статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, набули більше 13 тисяч дітей. Це діти, які у різний спосіб залишилися сиротами або, наприклад, їх батьки в полоні чи російській тюрмі» [2]. Діти – це не просто наше майбутнє, вони вже зараз є частиною нашого суспільства, і від того, як ми ставимося до них, залежить, яким буде це суспільство завтра. Право на життя

дитини – це не просто слова, це фундаментальний принцип, на якому ґрунтується будь-яка гуманна спільнота. Забезпечення цього права лежить на кожному з нас: на батьках, на педагогах, на представниках влади, на кожному дорослому. Створюючи світ, сприятливий для дітей, ми інвестуємо в наше спільне майбутнє [8, с. 5].

Інші вразливі групи, такі як люди похилого віку, яким часто важко пересуватися, потребують постійного догляду та медичної допомоги, які стають недоступними в умовах воєнного стану; люди з інвалідністю, яких агресія РФ позбавляє доступу до необхідних їм послуг та засобів реабілітації, роблячи їх життя ще складнішим; вагітні жінки, яким потрібен особливий догляд та підтримка, яких їм часто не вистачає під час воєнного положення. Їхні права та потреби часто порушувались, а доступ до життєво-необхідних ресурсів стає ускладненим.

Захист прав вразливих груп під час воєнного положення є не лише моральним обов'язком, але й юридичним зобов'язанням, яке взяли на себе всі цивілізовані країни. Існує ряд міжнародних договорів та конвенцій, які гарантують права цих груп, включаючи Женевську конвенцію про захист дітей під час війни та Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Важливо вживати всіх можливих заходів для захисту уразливих груп під час воєнного стану, це може бути забезпечення їм безпечного місця для життя таких, як бомбосховища, евакуаційні центри або інші безпечні місця, де вони будуть захищені від обстрілів та інших небезпек. Необхідно забезпечити їм доступ до їжі і води (ст. 48 КУ), медичної допомоги та різні необхідні ресурси включаючи психологічну підтримку, яку діти та інші вразливі групи, які переживають вторгнення РФ, потребують, щоб впоратися з травмами та страхами. Також потрібно сприяти їх возз'єднанню з сім'ями, які були вимушені через воєнну агресію покинути свої домівки, що порушує ч. 3 ст. 47 Конституції України [7, с. 17].

Важливу роль у захисті прав людини в Україні відіграють міжнародні організації. Їх робота допомагає зберегти життя людей, полегшити їхні страждання та прокласти шлях до справедливого та мирного майбутнього.

Ось деякі з ключових напрямків роботи міжнародних організацій:

1. Моніторинг та документування порушень прав людини, які міжнародні організації. Зокрема, Організація Об'єднаних Націй (ООН), ОБСЄ та Amnesty International, збирають інформацію про порушення прав людини, такі як вбивства, катування, зґвалтування та примусове переміщення. Ця інформація використовується для притягнення винних до відповідальності та запобігання майбутнім порушенням.

2. Надання гуманітарної допомоги, що міжнародні організації, такі як Червоний Хрест та UNICEF, надають гуманітарну допомогу людям, які постраждали від війни. Це включає їжу, воду, медикаменти, притулок та інші необхідні речі.

3. Захист вразливих груп: міжнародні організації працюють над захистом вразливих груп, таких як діти, люди похилого віку, люди з інвалідністю та етнічні меншини. Ці групи часто стикаються з додатковими ризиками під час війни.

4. Підтримка демократії та верховенства права: міжнародні організації допомагають Україні зміцнювати демократію та верховенство права. Це важливо для забезпечення довгострокового захисту прав людини.

ООН створила Моніторингову місію з прав людини в Україні, яка збирає інформацію про порушення прав людини та публікує звіти про свої висновки. Зокрема, у звіті підготовленим Моніторинговою місією ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ) щодо ситуації з правами людини в Україні, зазначається про факти грубих порушень державою-агресором норм міжнародного права, прав людини та міжнародного гуманітарного права на тимчасово окупованих нею територіях України. Звіт охоплює період з 1 грудня 2023 року до 29 лютого 2024 року. У документі зафіксовано посилення масованих ракетних та дронівих атак по всій території України, що призвело до різкого збільшення кількості жертв серед цивільного населення та руйнування критичної інфраструктури у районах, віддалених від лінії фронту [6].

У доповіді зазначається, що за два роки повномасштабного вторгнення російські збройні сили вчинили і продовжують вчиняти проти цивільного населення та українських військовополонених масові порушення міжнародного права з прав людини та міжнародного гуманітарного

права, зокрема вбивства, тортури, насильницькі переміщення та незаконні ув'язнення, сексуальне насильство проти жінок і чоловіків тощо.

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні спостерігає за ситуацією з безпекою та правами людини. У витязі з щоденного звіту № 43/2022, опублікований Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ в Україні (СММ) 24 лютого 2022 року було зазначено: «СММ зафіксувала значне погіршення безпекової ситуації у різних місцях України з раннього ранку 24 лютого. Спостерігачі чули численні вибухи, зокрема внаслідок вогню з реактивних систем залпового вогню. Місія зафіксувала, що над Херсоном і Києвом пролетіла військова авіація. СММ констатувала різке збільшення кількості обстрілів у підконтрольних урядові районах Луганської області. У різних місцях України спостерігачі бачили менше людей на вулицях, а також зафіксували довгі черги до магазинів, аптек, банкоматів та автозаправних станцій [17].

Amnesty International документує порушення прав людини та закликає до притягнення винних до відповідальності. Під час відновлення Україною контролю над своїми територіями критично важливо зберегти докази воєнних злочинів РФ. Amnesty International вважає російське вторгнення в Україну актом агресії. Із 24 лютого організація документує порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, вчинені під час війни в Україні. Організація неодноразово закликала притягнути до відповідальності членів російських військ і посадових осіб, відповідальних за агресію та порушення. Організація підтримує розслідування Міжнародного кримінального суду, яке триває в Україні. Усебічна підзвітність в Україні вимагатиме узгоджених зусиль ООН та її органів, а також ініціатив на національному рівні відповідно до принципу універсальної юрисдикції [12].

Червоний Хрест надає гуманітарну допомогу людям, які постраждали від повномасштабного вторгнення, а також допомагає з'єднати членів сімей, які розлучилися. Зокрема, організація здійснює гуманітарну допомогу, популяризує знання з першої допомоги й мінної небезпеки, надають психосоціальну підтримку. Загони швидкого реагування виїжджають на місця руйнувань житлових будинків разом з ДСНС України, евакуюють людей та транспортують мало мобільних осіб з «гарячих точок». Мобільні медичні бригади Українського Червоного Хреста здійснюють виїзди у найвіддаленіші населені пункти, де надають медичну допомогу всім потребуючим. Соціальні помічники допомагають по домогосподарству, всіляко підтримують та доглядають за самотніми людьми літнього віку. Впроваджуються проєкти з психічної та фізичної реабілітації людей, які постраждали від війни. Місцеві осередки Українського Червоного Хреста облаштовують місця для людей, які були вимушені покинути свої домівки та забезпечують їх найнеобхіднішим [13].

Щодо існуючих дієвих механізмів правового захисту прав і свобод вразливих верств населення, слід зазначити що Конституція України досить чітко визначає систему органів та посадових осіб різних рівнів, які повинні захищати права і свободи людини і громадянина. Серед них виділяємо: національні суди, Офіс Генерального прокурора, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, адвокатура, інші правоохоронні органи України.

13 травня 2024 року в Центрі захисту прав дитини відбулося перше засідання Експертної ради при Представнику Уповноваженого з прав дитини. У режимі відеоконференції до учасників звернувся Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець. Він підкреслив, що у воєнний час найбільш гостро стоїть питання захисту основоположних прав дітей: на життя, освіту, виховання в родині, безпечне середовище тощо: "Вірю, що об'єднавши зусилля, ми зможемо подолати виклики, знайти нові рішення та відновити порушені права дітей" [10].

Експертна рада зосередиться на таких питаннях:

- Забезпечення права дітей на безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану;
- Захист права дітей на виховання в сім'ї, які перебувають у закладах інституційного догляду;
- Гарантування права дітей на охорону здоров'я;
- Забезпечення права дитини на виховання та безперешкодне спілкування з обома батьками;

- Захист прав дітей, які через збройний конфлікт вимушені були виїхати за межі України (діти без супроводу);
- Захист прав дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту, в тому числі сприяння поверненню примусово переміщених та/або депортованих дітей з тимчасово окупованих територій до України.

Щодо міжнародних механізмів захисту прав і свобод вразливих груп населення слід виділити діяльність наступних органів: Міжнародний кримінальний суд (МКС), Міжнародний суд ООН (МСООН), Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

Зокрема, Міжнародний кримінальний суд (МКС) розслідує та розглядає справи про воєнні злочини, злочини проти людяності та злочини геноциду, скоєні на території України. Прокурор Міжнародного кримінального суду (МКС) в Гаазі Карім Ахмад Хан розпочав розслідування воєнних злочинів, скоєних Росією з моменту вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Згідно з заявою прокурора МКС, суд має юрисдикцію розслідувати порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені в Україні з 2014 року, включаючи тимчасово окуповані території. Це стало можливим після того, як Україна подала заявку до МКС у 2015 році. Прокурор підкреслив, що МКС може розслідувати злочини геноциду, злочини проти людяності та воєнні злочини, вчинені на українській території. Слід зазначити, що МКС, також відомий як Гаазький трибунал, має мандат на розслідування та переслідування осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини міжнародного права. З квітня 2014 року МКС розглядає справу «Ситуація в Україні», яка охоплює вбивства на Майдані, а також злочини в Криму та на Донбасі. У 2021 році, після визнання Україною юрисдикції МКС, розслідування було офіційно розпочато [9].

Міжнародний суд ООН (МСООН) розглядає міждержавні спори, пов'язані з порушенням прав людини. Україна вже подала позов проти Росії до МСООН, звинувативши її у порушенні Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. 26 лютого 2022 року, через два дні після початку повномасштабного вторгнення Росії, Україна подала позов до Міжнародного суду ООН (МСООН) проти Російської Федерації. Україна звинувачує Росію у порушенні Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, стверджуючи, що дії Росії під час вторгнення спрямовані на знищення, частково або повністю, української етнічної групи. Україна просить МСООН визнати Росію винною у геноциді, накласти на неї санкції, включаючи репарації та покарання винних осіб [16].

Україна ґрунтує свої звинувачення на декількох факторах, включаючи:

1. Заяви російських лідерів, які дезінформують про те, що Україна не є «справжньою» країною, та історичні ревізіоністські твердження, що ставлять під сумнів легітимність української держави.

2. Звірства, скоєні російськими військами проти українських мирних жителів, включаючи вбивства, катування, зґвалтування, депортації та руйнування міст і сіл.

3. Наявні докази, що свідчать про систематичні та широкомасштабні напади на українських цивільних осіб, які здійснюються з умислом знищити певну етнічну групу.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) розглядає індивідуальні скарги на порушення прав людини, гарантованих Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод. ЄСПЛ вже виніс кілька рішень у справах, пов'язаних з порушенням прав людини в Україні під час повномасштабного вторгнення.

3 березня 2022 року Україна звернулася до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) з проханням про застосування статті 46 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Ця стаття дозволяє Суду вживати негайних заходів для забезпечення прав людини, коли існує серйозна та неминуха загроза життю чи здоров'ю людей. 16 березня 2022 року ЄСПЛ виніс рішення, зобов'язавши Росію негайно зняти облогу з Маріуполя. Суд постановив, що дії Росії становлять грубе порушення статті 2 Конвенції, яка гарантує право на життя. Суд також зазначив, що облога Маріуполя призвела до жахливих гуманітарних наслідків, ставлячи під загрозу життя та здоров'я тисяч мирних жителів [15]. Однак, на жаль, рішення ЄСПЛ не зупинило бойові дії в Маріуполі і місто продовжувало зазнавати руйнувань, а тисячі людей загинули.

Міжнародна комісія з розслідування порушень прав людини в Україні, створена Радою ООН з прав людини, розслідує всі порушення прав людини, скоєні в Україні з 24 лютого 2022 року. Збираючи докази та інформацію, комісія прагне притягнути винних до відповідальності та забезпечити справедливість для жертв. Її робота є критичною для документування злочинів, запобігання майбутнім порушенням та сприяння довгостроковому миру в Україні. Важливо зазначити, що всі ці механізми є взаємодоповнюючими. Це означає, що вони можуть використовуватися одночасно для притягнення до відповідальності за порушення прав людини в Україні.

Висновки. Воєнна агресія російської федерації в Україні призвела до глибокої гуманітарної кризи, яка особливо сильно вразила вразливі групи населення, такі як діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю та вагітні жінки. Ці групи стикаються з підвищеними ризиками насильства, примусового переміщення та обмеженого доступу до життєво необхідних послуг.

Постійний стрес і небезпека, а також насильство та втрата рідних, призводять до розвитку серйозних психічних розладів, таких як ПТСР, тривога та депресія. Це має тривалі негативні наслідки для психічного та фізичного здоров'я людей.

Виявлено численні порушення прав людини, включаючи фізичне, сексуальне та емоційне насильство. Офіційні дані свідчать про значну кількість випадків сексуального насильства та інші акти агресії, що потребують термінового реагування та підтримки жертв.

Міжнародні організації, такі як ООН, Червоний Хрест, Amnesty International, відіграють критично важливу роль у наданні гуманітарної допомоги, моніторингу порушень прав людини та захисту вразливих груп. Їхня діяльність допомагає зберегти життя та полегшити страждання, а також сприяє притягненню винних до відповідальності.

Національні та міжнародні правові механізми, такі як Експертна рада при Представнику Уповноваженого з прав дитини, Міжнародний кримінальний суд (МКС) та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), забезпечують правовий захист і допомогу у відновленні прав вразливих груп. Ці органи здійснюють важливу роботу щодо розслідування порушень та забезпечення справедливості.

Важливо пам'ятати про різноманіття потреб та досвіду вразливих груп і застосовувати індивідуальний підхід до їх захисту. Захист їхніх прав не лише є моральним обов'язком, але й ключовим фактором для стійкого миру та процвітання в Україні.

Використана література:

1. В Україні від початку повномасштабної війни зареєстровано 274 справи за статтею "сексуальне насильство" URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3835374-v-ukraini-rozsliduut-274-vipadki-seksualnogo-nasilstva-pid-cas-vijni-zelenska.html>
2. Від початку війни без батьківського піклування залишилися понад 13 тисяч дітей – Жолнович URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3849197-vid-pocatku-vijni-bez-batkivskogo-pikluvanna-zalisilisa-ponad-13-tisac-ditej-zolnovic.html>
3. Вразливі категорії населення – соціально-психологічні характеристики URL: <https://radnyk.org/wp-content/uploads/2020/03/2-1.pdf>
4. За два роки повномасштабної війни 14 мільйонів українців змушені були залишити домівки – MOM URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3830736-za-dva-roki-povnomasstabnoi-vijni-14-miljoniv-ukrainciv-zmuseni-buli-zalisiti-domivki-mom.html>
5. Про соціальні послуги: Закон України (ББП), 2019, № 18, ст. 73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
6. Коментар МЗС України щодо періодичної доповіді УВКПЛ ООН щодо ситуації з правами людини в Україні URL: <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-periodichnoyi-dopovidi-uvkpl-oon-shchodo-situaciyi-z-pravami-lyudini-v-ukrayini>
7. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2024. 66 с.
8. Корж І.Ф. Право дитини на безпечне життя в умовах воєнного конфлікту URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/kruglii_stil_17_travnya_2022.pdf
9. Губа Р. МКС розслідуватиме воєнні злочини РФ в Україні URL: <https://www.dw.com/uk/mks-v-haazi-rozsliduvatyme-voenni-zlochyny-rf-pid-chas-vtorhnennia-do-ukrainy/a-60952695>

10. Найбільшими викликами в умовах війни є ... URL: <http://surl.li/tqepd>
11. ООН попросила у донорів 4,2 мільярди доларів на гуманітарну допомогу українцям URL: https://lb.ua/society/2024/01/15/593824_oon_poprosila_donoriv_42_milyardi.html
12. Під час відновлення Україною контролю над своїми територіями критично важливо зберегти докази воєнних злочинів РФ, – Amnesty International URL: <https://www.amnesty.org.ua/pid-chas-vidnovlennya-ukrayinoyu-kontrolyu-nad-svoyimy-terytoriyamy-krytychno-vazhlyvo-zberegty-dokazy-voennyh-zlochyniv-rf-amnesty-international/>
13. Реагування на війну в Україні. URL: <https://redcross.org.ua/response-to-war-in-ukraine/>
14. Реальні цифри набагато вищі: втрати серед цивільного населення України за даними ООН URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/02/20/infografika/suspilstvo/realni-cyfry-nabahato-vyshhi-vtratysered-cyvilnoho-naselennya-ukrayiny-danyu-oon>
15. Рішення ЄСПЛ URL: <https://ecpl.com.ua/news/yespl-zberihaie-kompetentsiiu-rozghliadaty-spravy-proty-rosii-shchodo-porushen-iaki-maly-mistse-do-16-veresnia-2022-roku/>
16. Справа МС ООН Україна проти РФ в контексті юридичного протистояння України та Російської Федерації URL: <http://surl.li/bxtnv>
17. ОБСЄ. Щоденний звіт № 43/2022 URL: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/512983>

References:

1. V Ukraini vid pochatku povnomasshtabnoi viiny zareiestrovano 274 spravy za statteiu "seksualne nasylstvo" [274 cases of "sexual violence" registered in Ukraine since the beginning of the full-scale war]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3835374-v-ukraini-rozsliduut-274-vipadki-seksualnogo-nasilstva-pid-cas-vijni-zelenska.html> [in Ukrainian].
2. Vid pochatku viiny bez batkivskoho pikluvannya zalyshylysia ponad 13 tysiach ditei – Zholnovych [More than 13,000 children have been left without parental care since the start of the war]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3849197-vid-pochatku-vijni-bez-batkivskogo-pikluvanna-zalisilisa-ponad-13-tisac-ditej-zolnovic.html> [in Ukrainian].
3. Vrazlyvi katehorii naselennia – sotsialno-psykholohichni kharakterystyky [Vulnerable categories of the population – socio-psychological characteristics]. URL: <https://radnyk.org/wp-content/uploads/2020/03/2-1.pdf> [in Ukrainian].
4. Za dva roky povnomasshtabnoi viiny 14 milioniv ukraintziv zmuseni buli zalyshyty domivky. [14 million Ukrainians forced to leave their homes in two years of full-scale war]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3830736-za-dva-roki-povnomasshtabnoi-vijni-14-miljoniv-ukraintziv-zmuseni-buli-zalysiti-domivki-mom.html> [in Ukrainian].
5. Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy (VVR) [On social services: Zakon Ukrainy vid 2019, № 18, st.73]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].
6. Komentar MZS Ukrainy shchodo periodychnoi dopovidi UVKPL OON shchodo situatsii z pravamy liudyny v Ukraini [Comment by the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on the periodic report of the UN human rights Office on the human rights Situation in Ukraine]. URL: <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-periodichnoyi-dopovidi-uvkpl-oon-shchodo-situatsiyi-z-pravami-liudini-v-ukrayini> [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: ofits. tekst. Kyiv: KM, 2024. 66 s. [in Ukrainian].
8. Korzh I.F. (2022). Pravo dytyny na bezpechne zhyttia v umovakh voiennoho konfliktu [The child's right to a safe life in conditions of armed conflict]. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/kruglii_stil_17_travnja_2022.pdf [in Ukrainian].
9. Huba R. MKS rozsliduvatyme voenni zlochyny RF v Ukraini [ICC to investigate Russia's war crimes in Ukraine] Zakon i pravo (2021). URL: <https://www.dw.com/uk/mks-v-haazi-rozsliduvatyme-voenni-zlochyny-rf-pid-chas-vtorhnennia-do-ukrainy/a-60952695> [in Ukrainian].
10. Naibilshymy vyklykamy v umovakh viiny ye [The biggest challenges during the war are...] URL: <http://surl.li/tqepd> [in Ukrainian].
11. OON poprosyla u donoriv 4,2 miliardy dolariv na humanitarnu dopomohu ukraintziv [The UN asked donors for \$4.2 billion in humanitarian aid for Ukrainians]. URL: https://lb.ua/society/2024/01/15/593824_oon_poprosila_donoriv_42_milyardi.html [in Ukrainian].
12. Pid chas vidnovlennia Ukrainoiu kontroliu nad svoimy terytoriiamy krytychno vazhlyvo zberehty dokazy voennykh zlochyniv RF [During Ukraine's restoration of control over its territories, it is crucial to preserve evidence of Russia's war crimes – Amnesty International]. URL: <https://www.amnesty.org>

- ua/pid-chas-vidnovlennya-ukrayinoyu-kontrolyu-nad-svoyimy-terytoriyamy-krytychno-vazhlyvo-zberegty-dokazy-voyennyh-zlochyniv-rf-amnesty-international/ [in Ukrainian].
13. Reahuvannia na viinu v Ukraini. [Response to the war in Ukraine]. URL: <https://redcross.org.ua/response-to-war-in-ukraine/> [in Ukrainian].
 14. Realni tsyfry nabahato vyshchi: vtraty sered tsyvilnoho naseleння Ukrainy za danymy OON [Real numbers are much higher: civilian casualties in Ukraine according to the UN]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/02/20/infografika/suspilstvo/realni-cyfry-nabahato-vyshhi-vtraty-sered-cyvilnoho-naselennya-ukrayiny-danymy-oon> [in Ukrainian].
 15. Rishennia YeSPL [ECHR Decision]. URL: <https://ecpl.com.ua/news/yespl-zberihaie-kompetentsiiu-rozghliadaty-spravy-proty-rosii-shchodo-porushen-iaki-maly-mistse-do-16-veresnia-2022-roku/> [in Ukrainian].
 16. Anton Korynevich, Timur Korotky, Zakhar Tropin (2022). Sprava MS OON Ukraina proty RF v konteksti yurydychnoho protystoiannia Ukrainy ta Rosiiskoi Federatsii [ICJ case Ukraine vs. russia in the context of legal confrontation between Ukraine and the russian federation]. URL: <http://surl.li/bxtnv>
 17. OBSIE. Shchodennyi zvit [OSCE. Daily report] No. 43/2022]. URL: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/512983> [in Ukrainian].

Verbitskyi A. S., Kosilova O. I. Violations of the rights and freedoms of vulnerable groups in Ukraine under martial law

The article addresses the highly relevant and important issue of protecting vulnerable groups during martial law in Ukraine. The military aggression by the russian federation, which began on February 24, 2022, has led to a large-scale humanitarian crisis affecting millions of Ukrainians. Special attention is given to the most impacted vulnerable groups, including children, the elderly, people with disabilities, internally displaced persons (IDPs), and refugees. The article analyzes the effects of the armed conflict on their mental and physical well-being, focusing on issues such as post-traumatic stress disorder (PTSD), loss of housing and employment, forced displacement, and the increasing incidents of sexual violence.

The article also examines the social, psychological, and legal aspects of protecting these groups, highlighting their heightened risk of discrimination, violence, and exploitation. The author notes the growing number of cases related to human rights violations, particularly sexual violence, which has become one of the consequences of Russian aggression. The study emphasizes that the rights of these groups must be protected at both national and international levels, in accordance with international law and national legislation.

The article underscores the significant role of international organizations such as the UN, OSCE, Amnesty International, and the Red Cross, which are involved in monitoring human rights violations and providing humanitarian assistance to vulnerable groups. The author also highlights the critical role of international judicial institutions, including the International Criminal Court (ICC) and the European Court of Human Rights (ECHR), in investigating war crimes and holding perpetrators accountable.

In conclusion, the article provides a comprehensive analysis of the current humanitarian crisis in Ukraine, with a focus on the protection of vulnerable populations who, in the context of armed conflict, face unprecedented threats to their lives, health, and safety.

Key words: *vulnerable population groups, human rights, military aggression in Ukraine, humanitarian aid, violence, psychological impact.*